

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет природокористування

Факультет управління, економіки та права
(назва факультету)

Кафедра права
(назва кафедри)

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
проректор з навчально-виховної
роботи, к.т.н., професор

_____ **В.М. БОЯРЧУК**
/підпис/ /ініціали та прізвище/

«___» _____ 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Судова риторика
(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань 08 Право

Спеціальність 081 Право

Львів 2024

Робоча програма з навчальної дисципліни «Судова риторика» для здобувачів освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за освітньою програмою «Право»

/назва освітньої програми /

Розробник: в.о. доцента кафедри права, доктор філософії зі спеціальності 081
Право А.О. НЕСТЕРЕНКО

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри права :
Протокол № 2 від 28 серпня 2024 року

Завідувачка кафедри права

/підпис/

Г.І. ГРЕЩУК

/прізвище та ініціали/

Робочу програму схвалено на засіданні методичної комісії (ради) факультету
управління, економіки та права :

Протокол № 1 від 29 серпня 2024 року

Голова методичної комісії факультету
управління, економіки та права :

/підпис/

В.М. КОВАЛІВ

/прізвище та ініціали/

1. Опис навчальної дисципліни

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Ступінь вищої освіти «Бакалавр»
Напрямок підготовки **081 «Право»**
Характеристика навчальної дисципліни: вибіркова
Кількість кредитів – 6
Загальна кількість годин – 180
Вид контролю: іспит
Тижневих аудиторних годин для денної форми навчання – 5

2. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Судова риторика та її роль у професійній діяльності юристів

Загальна характеристика курсу «Судова риторика». Мета та завдання курсу. Статус сучасної судової риторики та її зв'язки з іншими науками. Роль риторики у професійній діяльності юристів. Закони риторики. Види риторики та сфери їх застосування. Невербальна риторика як система знаків. Поняття «суперечка», «полеміка», «дебати», «дискусія».

Тема 2. Публічний виступ і мистецтво говорити. Закони судової риторики.

Роль комунікативного контакту між мовцем і слухачською аудиторією. Прийоми активізації уваги слухачів. Правила спілкування для мовця і слухача. Запитання їх функції та різновиди. Типи відповідей на запитання. Коефіцієнт корисної дії публічної промови. Причини вербальної агресії. Принципи безконфліктного спілкування.

Тема 3. Судова промова: види, структура. Практичні аспекти підготовки і виголошення судової промови

Законодавчі та правові засади здійснення промов у суді. Судовий процес. Види судових промов. Засади і функції судової промови. Вимоги до підготовки судової промови. Етапи та структура підготовки. Збирання матеріалів та аналіз. Систематизація матеріалів. Вимоги до систематизації матеріалів (основні критерії). Синтез інформації (матеріалів). Подача матеріалів – засіб максимально об'єктивного відображення картини злочину. Письмова підготовка промови. Тези промови. Вимоги до складання тез. Аргументація та міркування. Визначення ключових моментів промови. Спілкування із судовою аудиторією. Словесна (вербальна) наочність. Мовна комунікація у формі запитань-відповідей. Класифікація запитань. Види відповідей. Запитання-відповіді у процесі судочинства. Цитати, чужа мова, засоби документування.

Тема 4. Судовий допит

Полемічний початок судового допиту. Основні принципи судового розгляду - безпосередність, усність і безперервність. Види судового допиту (основний, повторний, додатковий). Методи проведення допиту (прямий, перехресний, шаховий). Допит обвинуваченого процесуальні гарантії обвинуваченого. Тактика

судового допиту. Допит свідків і потерпілих. Послідовність допиту свідків умови. Що впливають на якість показань свідків і тактика їх допиту в судовому засіданні. Допит експерта. Особливості допиту експерта в суді (в порівнянні з допитом на попередньому слідстві).

Додано примітку [A1]:

Тема 5. Судові дебати: підготовка, техніка, культура та етика судових дебатів.

Відмінність судового мовлення від інших видів публічного мовлення.

Суть, зміст, структура судових дебатів. Характеристика судової аудиторії. Характеристика груп учасників процесу. Етапи підготовки оратора до виступів у судових дебатах: досудовий; під час судового слідства; кінцевий (завершальний). Досудовий етап: всебічне вивчення оратором матеріалів справи; відбір «надійних фактів», пошук суперечностей у фактах; поглиблене вивчення чинного законодавства, юридичної літератури, юридичної практики, проведення консультацій; визначення оратором стратегії і тактики обвинувачення або захисту; продумування структури промови, формування докладного плану, написання тез або повного тексту промови. Під час судового слідства: дослідження доказів, зібраних на попередньому слідстві; фіксація та уточнення показань свідків, потерпілих, підсудного, уточнення тверджень та внесення коректив. Кінцевий (завершальний): продумування змісту і структури промови з врахуванням результатів судового слідства; формулювання основних тверджень і висновків. Техніка судових дебатів. Культура й етика судових дебатів. «Судовий процес – це словесне змагання захисту й обвинувачення» (П. Пороховщиків). Особливості полеміки. Суть та функції судових дебатів. Вимоги до змісту і структури судових дебатів. Загальні правила ведення полеміки. «Кодекс полеміста» (за В. Дорошевським). Етичні основи судового розгляду. Етика судового риторика. Судова етика – вчення про моральні ідеали, принципи і норми здійснення правосуддя. Вимоги до етичного поведіння оратора в судових дебатах (повага до процесуального супротивника). Моральні принципи в професійній діяльності юриста-ритора.

Тема 6. Опанування мистецтвом красномовства прокурорсько-слідчими працівниками

Зміст та побудова обвинувальної промови. Обвинувальна промова та її структура Основні критерії вимог до промови прокурора. Взірець плану (тези) промови прокурора. Структура плану. Вступна частина промови. Вимоги до вступної частини промови прокурора. Фабула справи (виклад фактичних обставин злочину). Аналіз та оцінка зібраних у справі доказів. Обґрунтування кваліфікації злочину та характеристика особи підсудного. Обґрунтування пропозиції про міру покарання, цивільний позов. Аналіз причин та умов, що сприяли вчиненню злочину. Заключна частина промови прокурора. Репліка прокурора. Зміст і правила проголошення репліки.

Тема 7. Специфіка юридичної риторики адвоката як професійного учасника судового процесу

Визначення захисної промови. Зміст захисної промови. Вступна частина промови захисника. Виявлення фактичних обставин справи. Обґрунтування кваліфікація злочину. Характеристика особи підсудного з урахуванням реальних умов скоєння злочину (порушення законності), вияву злочину та поведінка правопорушника під час затримання та слідчого процесу (врахування інших факторів). Аналіз цивільного позову та міри покарання. Заключна частина захисної промови та вимоги до неї. Репліка адвоката, чи може захисник відмовитись від проголошення репліки, якщо прокурор скористався нею. Роль, значення, місце захисної промови у підготовці та здійсненні судового процесу.

3. Результати вивчення дисципліни

Після вивчення навчальної дисципліни студент здобуває такі компетентності:

Загальні (ЗК відповідно до освітньої програми «Право»):

ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні (фахові) (СК відповідно до освітньої програми «Право»):

СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

СК3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

СК12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Судова риторика» здобувачі освіти повинні засвоїти такі **програмні результати навчання (ПРН відповідно до освітньої програми «Право»):**

РН 10. Вільно спілкуватись державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, із застосуванням правничої термінології.

РН 11. Мати базові навички риторики.

РН 12. Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	сп		л	п	лаб	інд	сп
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Судова риторика та її роль у професійній діяльності юристів	20	4	6			10	22	1	1			20
Тема 2. Публічний виступ і мистецтво говорити. Закони судової риторики	29	6	8			15	29	2	2			25
Тема 3. Судова промова: види, структура. Практичні аспекти підготовки і виголошення судової промови	27	4	8			15	29	2	2			25
Тема 4. Судовий допит	25	4	6			15	27	1	1			25
Тема 5. Судові дебати: підготовка, техніка, культура та етика судових дебатів	29	6	8			15	29	2	2			25
Тема 6. Опанування мистецтвом красномовства прокурорсько-слідчими працівниками	25	4	6			15	22	1	1			20
Тема 7. Специфіка юридичної риторики адвоката як професійного учасника судового процесу	25	4	6			15	22	1	1			20
Усього годин	180	32	48			100	180	10	10			160

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1	Тема 1. Судова риторика та її роль у професійній діяльності юристів	6	1
2	Тема 2. Публічний виступ і мистецтво говорити. Закони судової риторики	8	2
3	Тема 3. Судова промова: види, структура. Практичні аспекти підготовки і виголошення судової промови	8	2
4	Тема 4. Судовий допит	6	1
5	Тема 5. Судові дебати: підготовка, техніка, культура та етика судових дебатів	8	2

6	Тема 6. Опанування мистецтвом красномовства прокурорсько-слідчими працівниками	6	1
7	Тема 7. Специфіка юридичної риторики адвоката як професійного учасника судового процесу	6	1
	УСЬОГО ГОДИН	48	10

6. Самостійна робота

Самостійна робота може бути виконана у формі реферату або індивідуальної роботи. Тематика рефератів та завдань для виконання індивідуальної роботи, вимоги до оформлення та оцінювання рефератів вказані у Методичних рекомендаціях з дисципліни «Судова риторика» для виконання практичних та самостійних робіт студентами денної форми навчання та студентів Навчально-наукового інституту заочної та післядипломної освіти спеціальності 081 «ПРАВО».

7. Методи і форми навчання

1. Словесні методи – лекція у формі бесіди, розповіді, пояснення, диспуту;

2. Наочні методи – лекція у формі ілюстрування і демонстрування за допомогою мультимедійних пристроїв.

3. Метод навчання за рівнем пізнавальної активності – пояснювально-ілюстративний метод, метод відтворення, метод проблемного викладу, частково-пошуковий метод, дослідницький метод.

4. Практичні методи – виконання практичних робіт у формі вирішення ситуативних завдань(кейсів) і тестів, ділові ігри, презентації, доповіді, реферати.

8. Методи і форми контролю:

1. Усне опитування (індивідуальне, аналіз відповідей студентів).

2. Письмова аудиторна та позааудиторна практична перевірка – аналіз розв'язків ситуативних завдань (кейсів) і тестів шляхом застосування літературних та інших інформаційних джерел, аналіз рефератів, доповідей, презентацій, аналіз проведених ділових ігр.

Види контролю: поточний контроль, проміжна та семестрова атестація у формі екзамену.

Форми контролю: усна, письмова, комбінована.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота 100 балів							Екзамен	Сума
T.1	T.2	T.3	T.4	T.5	T.6	T.7	50 балів	100
5	5	5	10	5	5	15		

Оцінювання знань студента здійснюється за 100 бальною шкалою

10. Порядок оцінювання результатів навчання

Семестровий контроль з навчальної дисципліни «Судова риторика» здійснюється в одному семестрі і проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрового екзамену в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному робочою програмою дисципліни.

Семестровий екзамен – це форма підсумкового контролю засвоєння студентом теоретичного, практичного матеріалу з окремої навчальної дисципліни за семестр та набуття певних компетентностей, що проводиться як контрольний захід. На екзамені оцінюванню підлягають:

- володіння ключовими теоретичними знаннями про об'єкт дисципліни;
- здатність творчо мислити та синтезувати знання;
- уміння використовувати знання для розв'язання практичних завдань тощо.

Загальна оцінка за екзамен визначається як сума поточного контролю (до 50 балів) та відповідей на питання екзаменаційного білету або тестового завдання (до 50 балів).

Екзаменаційні білети з дисципліни «Судова риторика» містять 3 теоретичні питання, що включають матеріал навчальної програми, яка використовується в процесі навчання.

Студент на іспиті отримує білет, на якому є пронумеровані питання, та чисті аркуші паперу. Іспит відбувається в письмово-усній формі.

У процесі усного опитування, викладач зобов'язаний спершу вислухати повну відповідь студента (не залежно від того, чи вона є правильною) і лише потім задавати уточнюючі, додаткові запитання. Обов'язково наголошується на неправильних фрагментах відповіді, на суті помилок.

Можливе проведення семестрового екзамену у формі тестування в системі Moodle.

Оприлюднення результатів іспиту проводиться публічно.

11. Критерії оцінювання знань студентів

12. Шкала оцінювання: Університету, національна та ECTS

оцінка в балах	оцінка ECTS	визначення
90-100	A	відмінно
81-89	B	дуже добре
71-80	C	добре
61-70	D	задовільно
51-60	E	достатньо
до 51	FX	незадовільно з правом перездачі
до 34	F	незадовільно без права перездачі

90-100 балів (відмінно) – виставляється здобувачу вищої освіти, який дав повну і правильну відповідь на всі питання, що базуються на знанні нормативно-правових актів, судової практики та спеціальної літератури. Прояви уміння застосування набути знання до конкретних суспільно-економічних ситуацій та здібності аналізу джерел вивчення даного курсу.

81-89 балів (дуже добре) – виставляється здобувачу вищої освіти, який дав не цілком повну але правильну відповідь на всі питання, що базуються на знанні предмету.

71-80 балів (добре) – виставляється здобувачу вищої освіти, який дав повну і правильну відповідь, але не на всі питання, або відповідь не базується на всіх складових джерелах вивчення. Тобто знав нормативно-правовий акт та судову практику але не знав інформації, що міститься у спеціальній літературі, чи інформації, яка міститься у інших джерелах. Однак у підсумку його відповідь повинна базуватись не менше ніж на двох базових джерелах.

61-70 балів (задовільно) – виставляється здобувачу вищої освіти, який не дав вичерпної детальної відповіді на питання контрольних завдань і яка базується тільки на одному із рекомендованих джерел вивчення матеріалу.

51-60 балів (достатньо) – виставляється здобувачу вищої освіти, який не дав вичерпної (достатньої) відповіді на питання контрольних завдань та не може назвати джерела інформації навчальної дисципліни.

0-50 балів (незадовільно) – виставляється здобувачу вищої освіти, який виявив значні прогалини в знаннях основного навчального матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань, незнайомий з основною юридичною літературою з дисципліни.

13. Методичне забезпечення

1. Нестеренко А.О. Силабус навчальної дисципліни «Судова риторика» для здобувачів вищої освіти за галуззю знань 08 «Право», спеціальністю 081 «Право».

14. Рекомендована література

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамович С. Д., Молдован В. В., Чікарькова М. Ю. Риторика загальна та судова: навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2002. 426 с.

2. Гавел В. Промови та есеї. Комора, 2016. 144 с. 3. Голубчик Н., Кучерук О., Горошкіна О. Педагогічна риторика: історія, теорія, практика. К.: КНТ, 2018. 258 с.

3. Георгізова І. Л. Навчально-методичний посібник з дисципліни «Судова риторика». Черкаси : Видавництво ФОП ПП Попадюк С. В., 2015. 48 с.

4. Гончаров Г. М. Риторика і культура мови : навч. посіб. Харків. держ. акад. фіз. культури, Каф. гуманітар. наук. Харків : Панов А. М. [вид.], 2018. 179 с.

5. Джеймс Борг Мистецтво говорити. Таємниці ефективного спілкування. ФБ722058У.: 2019. 304 с.

6. Донченко О. І. Правовий менталітет українського суспільства як фактор правотворчості. Держава та регіони. Серія: Право. 2018. № 3 (61). С. 5-1.
7. Єгорова Т. Д. Ефективна комунікація: публічний виступ : навч. посіб. / Т. Д. Єгорова ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ : НАДУ, 2018. 162 с.
8. Зейкан Я. П., Лисак О. М., Рябець Н. М. Адвокатська техніка (підготовка до процесу і методики переконання). К. : ВД «Дакор», 2021. 618 с.
9. Кацавець Р. С. Мова у професії юриста. К.: Центр навч. літератури, 2017. 304 с.
10. Колінько М.В. Риторика для політологів: навчальний посібник для студентів закладів вищої освіти. Київ : ФОП Халіков Р.Х., 2022. 127 с.
11. Колотілова Н. А. Логіка і риторика в дослідженнях аргументативної проблематики початку ХХІ ст. Гілея: науковий вісник. 2019. Вип. 142 (№ 3). Ч. 2. Філософські науки. С.69-72.
12. Красницька О. В. Спадщина риторів та ораторів доби античності в ораторській діяльності сучасного викладача. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. № 2(104), 2022. С. 52-63.
13. Культура мовлення та риторика : навч. посіб. Глухів. нац. пед. ун-т ім. Олександра Довженка. Глухів : Глухів. НПУ ім. О. Довженка, 2020. 323 с.
14. Мацько О. М. Практична риторика : навч. посіб. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2019. 239 с.
15. Молдован В. В., Кацавець Р. С. Судова риторика: практикум: навчальний посібник. Київ: Алерта. 2006. 199 с.
16. Молдован В.В. Судова риторика: навчальний посібник. Видавництво: Юрінком Інтер 2020. 96 с.
17. Нищета В. Риторика. К.: Центр навчальної літератури, 2021. 220 с.
18. Овчиннікова А. Риторика як суспільно-культурне явище. К.: Ascania Books, 2021. 176 с.
19. Поліщук А. С. Риторика Давньої Греції: доарістотелівський період: навч. посіб. Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка, Ін-т філології. Київ : Логос, 2018. 354 с.
20. Риторика: навч. посібн. (упор. Т.К. Ісаєнко, А.В. Лисенко). Полтава: ПолтНТУ, 2019. 247с.
21. Степура А. WOW-виступ по-українськи. Ноу-хау сучасного оратора. Дніпро: Моноліт-Bizz. 2018. 304 с.
22. Судова риторика: електронні методичні рекомендації до практичних занять з курсу «Судова риторика» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право» / уклад. О. Д. Гринь. Одеса, 2023. 50 с.
23. Теслюк В. М. Основи красномовства : навч. посіб. / Теслюк В. М. ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ : Ліра-К, 2020. 523 с.

24. Флемінг К. Говорити легко і невимушено. Як стати приємним співрозмовником. К.: КСД, 2020. 240 с.

25. Шелюх О.М., Андріянова О.Я., Василько З.С. Військова риторика: практикум. Львів: НАСВ, 2019. 368 с.

Політика щодо академічної доброчесності

Політика щодо академічної доброчесності учасників освітнього процесу формується на основі дотримання принципів академічної доброчесності з урахуванням норм «Положення про академічну доброчесність у Львівському національному університеті природокористування (затвержене вченою радою університету від 22.02.2022 р., протокол № 6).